

Maturitná otázka č. 24

spracovala: Lenka Krivá, 4.A

ČESKOSLOVENSKO 1968 – 1989

OBSAH: Situácia pred rokom 1968, Československá jar, Vpád vojsk Varšavskej zmluvy, Normalizácia, Ekonomická a technologická stagnácia, Charta 77, cesta k zmenám (1985-1989)

Situácia pred rokom 1968

XX. zjazd Komunistickej strany Sovietskeho zväzu (KSSZ), ktorý v **roku 1956** verejne odhalil Stalinove zločiny mal dopad i na situáciu v Československu. Silneli tendencie namierené proti prejavom **stalinizmu**, umocnené neúspešnými ekonomickými reformami a zlou hospodárskou situáciou. **Atmosféra v spoločnosti sa trocha uvoľnila**. **Československo** sa však s **rehabilitáciou obetí** príliš neponáhľalo. Dôvodom bolo osobné zainteresovanie politických špičiek, ktoré nemali záujem na ich úplnom odhalení. **Prezidentom a prvým tajomníkom ÚV KSČ** v jednej osobe bol v tom čase **A. Novotný**, ktorý však v funkcii zotrval i naďalej. Namiesto neho padli **roku 1963** hlavy **predsedu vlády V. Širokého** a **prvého tajomníka ÚV KSS K. Bacílka**, ktorého vo funkcii nahradil **Alexander Dubček**. A. Novotný postupne strácal dôveru a podporu a to najmä v slovenských radoch kvôli svojmu arogantnému vystupovaniu voči Slovensku.

V tomto období silnel **opozičný prúd KSS** a vytvára sa vplyvná skupina reformistov (**L. Mňačko, D. Tatarka, O. Šik...**). Vo svojich politických názoroch nebola však opozícia jednotná. To, čo ju držalo pokope, bola nespokojnosť s politikou Novotného. Na **jeseň 1967** tak v najvyšších stranických orgánoch existovala heterogénna skupina, ktorej hlavným cieľom bolo zbaviť sa Novotného. (patrili do nej **J. Smrekovský, O. Černík, F. Kriegel, O. Šik, A. Dubček a G. Husák**)

Československá jar 1968

Začiatkom roka 1968 zasadal ÚV KSČ zaoberajúci sa **spoločenskou krízou**, ktorá nastala. Presadilo sa tu **reformné krídlo KSČ**, **z postu prvého tajomníka ÚV KSČ bol odvolaný nepopulárny A. Novotný** (ktorý však ešte naďalej zostával prezidentom ČSSR). **V noci zo 4. na 5. 1. 1968** bol na toto miesto zvolený **Alexander Dubček** (obr.1), vôbec prvý Slováč, ktorý zastával najvyšší post v KSČ. Jeho nástupom do tejto funkcie sa začalo obdobie uvoľňovania, do praxe vstúpili mnohé reformy - začali sa realizovať idey **„socializmu s ľudskou tvárou“**. V prospech reformátorov sa začala meniť situácia aj na ďalších významných postoch. **V marci 1968** sa začala veľká **akcia na odvolanie Novotného z funkcie prezidenta**. Na Slovensku ju viedli vysokoškooláci a **Matica slovenská**. Pod tlakom verejnosti a reformnej skupiny v KSČ, **22. marca 1968** **Novotný odstúpil**. Parlament za jeho nástupcu zvolilo generála **Ludvíka Svobodu**. **Predsedom vlády sa stal O. Černík, predsedom NZ J. Smrekovský, predsedom NF F. Kriegel, ministrom zahraničných vecí J. Hájek a podpredsedom vlády O. Šik.** **5. apríla 1968** prijal ÚV KSČ **základný dokument – Akčný program**. Bol síce plný kompromisov, ktoré boli nevyhnutné zo strany reformného krídla KSČ, avšak obsahoval opatrenia v komunistickom svete prevratné: Zdôrazňovala sa v ňom **nutnosť politických reforiem, usporiadanie vzťahov medzi Čechmi a Slováckmi na federatívnom princípe, prijatie novej ústavy, rehabilitácie obetí politických procesov, slobodu zhromažďovania, tlače, zrušenie cenzúry, slobodu cestovania, slobodné podnikanie v sfére služieb a ekonomické reformy.**

V Československu sa ľudia radovali z politického uvoľnenia a tieto udalosti dobre prijali aj západné krajiny. No v susedných socialistických štátoch vedúci činitelia komunistických strán začali vyjadrovať svoju nespokojnosť. K **Leonidovi Il'jičovi Brežnevovi** (obr. 2), ktorý sa po odvolaní **Chruščova** zo všetkých funkcií, stal prvým tajomníkom ÚV KSSZ, sa pripojili aj najvyšší predstavitelia ostatných krajín východného bloku. Za **Bulharsko** to bol **Todor Živkov**, za **Poľsko** **W. Gomulka**, za **Maďarsko** **János Kádár** a za **NDR** **Walter Ulbrich**. **Rumunsko** na čele s **N. Ceausescuom** sa odmietlo na akciách proti Československu zúčastňovať. Bolo iniciované zvolanie mnohostrannej schôdze, ktorá sa uskutočnila **23. marca v Drážďanoch**, kde zástupcovia 5 krajín **Varšavskej zmluvy** vyjadrili obavy nad stavom v Československu. Tým sa začala koordinácia postupu sovietskeho vedenia s ostatnými predstaviteľmi štátov VZ.

Zásady politiky Sovietskeho zväzu sformované na **schôdzi v Drážďanoch** a podporené ostatnými štátmi VZ boli zacielené proti pokusom čs. vedenia o samostatnejší prístup vo vnútornej i v zahraničnej politike. Ďalšie schôdze sa uskutočnili **v Moskve** v máji 1968 a **vo Varšave** v júli 1968. Na týchto schôdzach **Brežnev** a ostatní vodcovia hodnotili vývoj v ČSSR ako protisocialistický a žiadali urýchlenú nápravu – **normalizáciu**. Najostrejšia kritika zaznela na **zrušenie cenzúry** v ČSSR a schválenie Akčného programu KSC, ktorý Brežnev označil za revizionistický.

Uskutočnili sa i **rokovania medzi delegáciami Československa a Sovietskeho zväzu**. Prvé sa konalo už v máji, **v Moskve**, kde bola vznesená výstraha, že vedenie strany a štátu nekladie odpor protisocialistickým a kontrarevolučným silám i to, že dochádza k celkovému odklonu od socializmu.. Na **rokovaní v Čiernej nad Tisou**, ktoré sa konalo **na prelome júla a augusta 1968**, A. Dubček tlmočil sovietskej strane nesúhlasný postoj k vzneseným obvineniam. Podobne tomu bolo i 3. augusta v **Bratislave**, kde sa stretli zástupcovia 6 krajín VZ. Tu sa však podarilo Brežnevovi presadiť myšlienku, že výdobytky socializmu musí brániť VZ spoločne. Tak vznikla tzv. **Brežnevova doktrína**.

ZSSR dospel k záveru, že nato, aby sa **ČSSR** pridržiavala jeho línie, musí použiť vojenskú silu. Zelenú tak dostala **vojenská operácia pod krycím názvom Dunaj**. **V júni sa konalo na území Československa vojenské cvičenie vojsk VZ**. Ako sa neskôr ukázalo, táto akcia bola vlastne nácvikom na vojenskú intervenciu. Rozmiestnenie armádnych a divízných štábov totiž zodpovedalo augustovému nástupu intervenčných vojsk a v celom rade vojenských posádok sa v čase intervencie objavili tie isté jednotky, ktoré sa zúčastnili na júnovom nácviku.

Vpád vojsk Varšavskej zmluvy

Prípravy na **vojenskú intervenciu** sa zintenzívnili **v poslednej tretine júla**. Do bojovej pohotovosti boli uvedené časti armád ZSSR, Poľska, NDR, Maďarska a Bulharska.. V neprospech Československa hovorilo aj ubezpečenie **USA**, že rešpektujú rozdelenie sfér vplyvu po druhej svetovej vojne a právo ZSSR riešiť vnútroblokové problémy svojím spôsobom. **V noci z 20. na 21. 8 1968** **vpadli vojenské jednotky piatich krajín Varšavskej zmluvy (okrem Rumunska) do ČSSR**. Išlo o najväčšiu ozbrojenú akciu v Európe od konca 2. sv. vojny.¹ Na viacerých miestach použili intervenčné vojská proti demonštrujúcemu civilnému obyvateľstvu zbrane. Niekoľko ľudí bolo zabitých, viacero ranených.

Časť vedenia komunistickej strany a štátu (napr. A. Dubčeka, O.Černíka, J. Smrekovského) Sovieti odvliekli do Moskvy. Scenár celej operácie vypracoval Kremel' v spolupráci s niekoľkými funkcionármi KSC, ktorí sa tešili dôvere Moskvy. V pláne bolo

¹ Sila intervenčných vojsk VZ, ktoré prišli na územie Československa, bola asi 500 000 mužov, 800 lietadiel, 6000 tankov, 2000 diel a špeciálne raketové jednotky.

zostavenie **novej revolučnej robotnícko-roľníckej vlády** na čele s **A. Indrom**, obsadenie hniezd kontrarevolúcie (rozhlas, TV, redakcie novín) a normalizácia pomerov. Operácia však od začiatku narážala na mnohé prekážky:

- ÚV KSČ ešte predtým, ako sovietske tanky dorazili k jeho budove, stihlo intervenciu odsúdiť a vyzvať obyvateľov, aby zachovali klúd a nekladli agresorom nijaký odpor.
- Pôvodné sovietske kalkulácie nevyšli ani pri formovaní novej revolučnej robotnícko-roľníckej vlády. Bolo málo záujemcov o ministerské kreslá a prezident **Svoboda**, ktorý mal podľa ústavy novú vládu menovať, toto odmietol so slovami, že ak by to urobil „musel by ho ľud vyhnat' ako prašivého psa“
- Interventom sa nepodarilo umlčať masmédiá.

22. augusta 1968 sa v **Pražskej robotníckej štvrti Vysočany**, v budove ČDK tajne zišiel mimoriadny (tzv. **Vysočanský XIV. Zjazd KSČ**), ktorý veľmi tvrdo odsúdil intervenciu. Prezident **L. Svoboda** sa rozhodol odísť do Moskvy a vyjednávať priamo s kremľskými predstaviteľmi. Jeho zámerom bolo dosiahnutie prepustenia internovaných čs. predstavitel'ov. ZSSR však proti čs. zástupcom vyvíjal mocenský nátlak, ktorý sa neštítal ani otvoreného násilia. Výsledkom rokovaní, ktoré boli v skutočnosti sovietskym diktátom, bolo podpísanie 15-bodového **Moskovského protokolu**. V ňom musela čs. reprezentácia anulovať **XIV. Vysočanský zjazd** a uznať neplatnosť jeho záverov, ako aj súhlasiť s urobením krokov „normalizácie“ pomerov v ČSSR.

Mnohí občania Československa po vojenskej okupácii emigrovali do zahraničia. Bola to jedna z najväčších emigračných vln v dejinách Slovenska a vyznačovala sa najmä emigráciou mnohých vysokokvalifikovaných odborníkov.

Normalizácia

Príchod intervenčných vojsk Varšavskej zmluvy zmaril nádeje, ktoré ľudia vkladali do obrodného procesu v spoločnosti. Už **koncom roka 1968** bolo jasné, že s pokračovaním reforiem nemožno rátať. Sovietske vojská zostali na našom území a posledné sovietske jednotky odišli až v **roku 1991**. **V spoločnosti sa začal proces normalizácie**, ktorý mal za cieľ **potlačenie reforiem a návrat k stavu spreď jari 1968**. Na protest proti tomuto smerovaniu Československa sa **16. januára 1969 na Václavskom námestí v Prahe upálil mladý český študent Jan Palach Smrkovský**, predseda NZ, rezignoval. **17. apríla 1969 bol zosadený A. Dubček z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ a nahradil ho Gustáv Husák** (obr. 3), ktorý si získal dôveru Moskvy. Po Husákovi sa stal pre Moskvu druhým mužom straníckej hierarchie **V. Biľak**, ktorý sa Moskve osvedčil už pri **augustových udalostiach**. Veľká časť členov KSČ opustila dobrovoľne stranu na protest proti jej politike. Odchod či vylúčenie zo strany bolo často sprevádzané stratou zamestnania. Okamžite boli zlikvidované nezávislé organizácie, ktoré vznikli v priebehu roka 1968, tlač, rozhlas, televízia boli znova podrobená straníckej kontrole, obnovené boli aj obmedzenia na cesty do zahraničia. Vznikli tiež **previerkové komisie**, ktoré si vynucovali od ľudí súhlas s „internacionálnou pomocou“ z augusta 1968. Z obrodného procesu sa podarilo dokončiť iba **federalizáciu československého štátu. Zákon o federácii bol podpísaný na obnovenom Bratislavskom hrade 30. októbra 1968. Centralistický štát sa rozdelil na dva národné štáty – Českú socialistickú republiku a Slovenskú socialistickú republiku**. Zákon o federácii síce platil, ale skutočnú moc mala v rukách KSČ. Strana sa nefederalizovala, naďalej ostala centralisticky riadenou organizáciou, a tak bola federalizácia bola len papierovou inštitúciou.

S Husákovou podporou sa **vo februári 1970** stal prvým tajomníkom ÚV KSS **Jozef Lenárt**, dogmatický komunista, niekdajší Husákov politický odporca. Na máj 1971 bol zvolaný **XIV. zjazd KSČ – začiatok Husákovsko-Biľakovskej éry**. Tento režim **tvrdó stíhal každý opozičný prejav** proti režimu, na druhej strane sa **rozhodol zvýšiť životnú úroveň**. **V decembri 1970**

odhlasoval ÚV KSČ dokument, na ktorý Moskva dlho čakala. Bolo to **Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. Zjazde KSČ**. Stotožnil sa so sovietskou verziou udalostí v r. 1968. Akčný program označil za revizionistický, situáciu v ČSSR za kontrarevolučnú a Dubčekovu skupinu za zradcov. Väčšina obyvateľstva reagovala útekem do súkromia a záporným postojom k režimu. Boli však aj takí, ktorí sa napriek hroziacemu väzeniu rozhodli niečo podniknúť. Boli to **disidenti** - skupiny ľudí i jednotlivcov ktoré sa tajne stretávali a vydávali **samizdatové knihy a časopisy** (Náboženstvo a súčasnosť, Hlas Slovenska, Bratislavské listy, Radosť a nádej). Najviac disidentov patrilo do tzv. **tajnej cirkvi** (**Ján Chryzostom Korec, Ján Čarnogurský, František Mikloško...**). Na Slovensku pôsobili aj **občiansky disidenti**, napr. **Dominik Tatarka, Hana Ponická, Ján Budaj, Milan Šimečka** (obr. 4), **Miroslav Kusý a Jozef Jablonický**. Disidentské hnutia boli ostro prenasledované **Štátnou bezpečnosťou**. Kontakty odporcov režimu so zahraničím boli preto veľmi komplikované. Disidenti často riskovali vlastný život, len aby sa dostali do zahraničia. Išlo najmä o vynikajúcich odborníkov, vedcov a športovcov. **Zahranční Slováci vytvorili v New Yorku roku 1970 celosvetovú organizáciu – Svetový kongres Slovákov po predsedníctvom Štefana B. Romana**. Jej programom bola samostatnosť Slovenska v integrovanej Európe. Táto inštitúcia však nemohla byť oporou domácej opozícii, pretože styk so Slovenskom nebol možný.

Ekonomická a technologická stagnácia

Od polovice roku 1973 sa zvýšili ceny surovín a materiálov na svetových trhoch. Československo nakupovalo približne tretinu surovín za svetové ceny. Ekonomicky vyspelé krajiny sa s rastom cien surovín postupne vyrovnali. **V Československu, kde sa dostali k moci staré, neschopné kádre a kde sa presadili skostnatené metódy plánovania, nastal prudký pokles výroby a hlboká ekonomická kríza.** Stranícke orgány nenašli na zhoršujúcu sa situáciu adekvátnu odpoveď. Vývoj na svetových trhoch nútil československú vládu obmedzovať aj nákup potravín a poľnohospodárskych produktov. Zasadnutia ÚV KSC a ÚV KSS v októbri 1975 reagovali na situáciu tak, že vytýčili **plán sebestačnosti v základných potravinách.** Na to však neboli v krajine vytvorené ekonomické podmienky. Poľnohospodársku výrobu sa darilo udržiavať na akej – takej úrovni iba vďaka chemizácii, čo išlo na úkor životného prostredia a zdravia. Po poľnohospodárstve sa do hlbokej krízy dostala ťažba uhlia, hutníctvo a strojárstvo. Napriek všetkým optimistickým plánom a komunistickým sloganom **od konca 70. rokov došlo k poklesu životnej úrovne obyvateľstva.**

Československá ekonomika bola izolovaná od svetových trhov a zameraná predovšetkým na Sovietsky zväz. Táto závislosť bola v slovenskom priemysle viditeľná viac ako kdekolvek inde. Veľké preimyselné závody boli pre Slovensko aj príťažou, pretože vážne poškodzovali životné prostredie. Nepriaznivý trend bol trvalý a proces sa nedal zastaviť. **Komunistický ekonomický model** založený na prísnom plánovaní a centralizácii nemohol byť efektívny.

Charta 77

V rokoch 1968 – 1989 boli potlačované základné práva a slobody občanov Československa Desiatkam tisícom našich občanov bolo znemožňované pracovať v ich oboroch len preto, že zastávali názory odlišné od názorov oficiálnych. Sloboda verejného prejavu bola potlačovaná centrálnym riadením všetkých oznamovacích prostriedkov i publikačných a kultúrnych zariadení. Právo nezasahovania do súkromného života, do rodiny, domova alebo korešpondencie, boli narušované tým, že ministerstvo vnútra najrôznejšími spôsobmi kontrolovalo život občanov, napríklad odpočúvaním telefónov a bytov, kontrolou pošty, osobným sledovaním, domovými prehliadkami, budovaním siete informátorov z radov obyvateľstva / získavaných často neprípustnými hrozbami alebo naopak sľubmi/. Po podpísaní **Záverečného aktu KBSE 1. augusta 1975 v Helsinkách** sa opozičné sily v Československu rozhodli využiť priaznivú situáciu. Československo sa podpísaním záverečného aktu okrem iného zaviazalo dodržiavať ľudské práva. **1.1. 1977 sa na obranu ľudských práv tiež ustanovila Charta 77,** otvorené, neformálne spoločenstvo ľudí rôznych presvedčení, rôznej viery a rôznych profesií, usilujúce sa o dodržiavanie ľudských a občianskych práv v Československu zakotvených v medzinárodných paktach, a ktoré súhrnne vyjadruje **Všeobecná deklarácia ľudských práv OSN.** Jej hovorcami boli **Jan Patočka, Václav Havel a Jiří Hájek,** ktorí ju plnomocne zastupovali ako pred štátnymi a inými organizáciami, tak pred našou i svetovou verejnosťou: „*Veríme, že Charta 77 prispeje k tomu, aby v ČSSR všetci občania pracovali a žili ako slobodní ľudia*“ Na Slovensku sa tiež vytvorila skupina signatárov, jadro tvorili slovenskí intelektuáli združení okolo publicistu **Milana Šimečku.**

Pre normalizátorov bola Charta 77 výzvou, na ktorú reagovali represáliami. **Signátorov Charty,** ktorých počet postupne stúpala, sledovali, občas väznili, organizovali proti nim zhromaždenia, ktorých cieľom bolo odsúdiť hnutie Charty ako dielo „**imperialistických síl**“. Napriek prenasledovaniu a teroru **hnutie Charty vydržalo až do pádu komunizmu** v **novembri 1989.** Okrem Charty patrili k najostrejším odporcom komunizmu bojovníci za náboženskú slobodu, postupne sa pripájali aj organizácie ochrancov životného prostredia.

Cesta k zmenám

Nádej na zmenu sa začala črtat' roku 1985 po príchode **M. Gorbačova** do vedenia ZSSR. V sovietskej spoločnosti sa po dlhom období vlády „gerontokracie“ („vláda starcov“) začala presadzovať mladšia a predovšetkým pružnejšia garnitúra politikov. Bola zahájená reforma **perestrojka** („prestavba“), siahajúca od demokratizácie komunistickej strany a spoločnosti cez opatrenia ekonomickej povahy až po reformu súdnictva. Nové pohľady a hodnotenia tvorili súčasť **glasnosti** („otvorenosť“), spočívajúce v pokuse o otvorenosť a prehľadnosť verejného života. Politika ZSSR nezašla až tak ďaleko, aby odsúdila udalosti z augusta 1968, avšak dala jasne najavo, že sa viac nechce miešať do vnútroštátnych záležitostí. I to bolo dôležité poznanie, nakoľko moc komunistov v Československu sa do istej miery mohla opierať o stáleprítomné sovietske tanky.

Liberalizácia však postupovala najpomalšie práve v dvoch voľakedy najvyspelejších krajinách – v NDR a v Československu. V roku 1975 bol zvolený za prezidenta **G. Husák**. Husákovovo vedenie reagovalo spočiatku rezervovane a nič nenasvedčovalo tomu, že by KSCM mala v úmysle dodržiavať líniu nastolenej Gorbačovovej politiky. Do marca 1987 zaujímal Husák neutrálnu pozíciu. Na marcovom zasadnutí pléna ÚV KSCM roku 1987 sa však postavil na stranu **L. Štrougala** (zástanca socialistického podnikania a decentralizácie). Po prvý krát sa tak najvyšší predstaviteľ KSCM prezentoval ako stúpenec Gorbačovových reforiem. **17. 11. 1987 rezignoval G. Husák na funkciu generálneho tajomníka** a navrhol na toto miesto **M. Jakeša**. Husák zostal prezidentom ČSSR. **5. 10. 1988** sa stal **L. Adamec** predsedom vlády, z predsedníctva ÚV KSCM museli odísť dvaja tvrdí dogmatici – **Vasil' Biľak** a **Josef Kempný**. Na Slovensku ožili najmä náboženské a ochranárske aktivity. Mládež odmietala nanútený marxizmus a povinné organizovanie v jednotnej pionierskej a zväzackej organizácii. Hromadne sa zúčastňovala púťi, najmä v Šaštíne a Levoči.

Rokom obratu v spoločnosti bol rok 1988. Režim sa pokúsil o protiofenzívu - **zatkol a odsúdil V. Havla**. Na podporu Havla sa sformovalo niekoľko iniciatív. Najznámejšia bola **iniciatíva Niekoľko viet**, ktorá znamenala nadviazanie spolupráce disentu a verejnosti. **V Bratislave, 25. marca, zorganizovala katolícka cirkev tzv. sviečkovú manifestáciu - pokojnú demonštráciu za náboženské a občianske práva**. Polícia pokojnú demonštráciu zahnila s použitím vodných diel, obuškov a slzných plynov. **16. novembra 1989 bratislavskí študenti v predvečer dňa študentov usporiadali demonštráciu**. Na druhý deň – **17. novembra** – **polícia tvrdo zasiahla proti manifestácii pražských študentov v Prahe**. (obr. 5) Nasledovala reťazová reakcia. Vo všetkých väčších mestách sa konali demonštrácie odsudzujúce brutálny zásah, žiadajúce jeho dôkladné vyšetrenie. **19. novembra vzniklo v Prahe Občianske fórum**. Na jeho čele bol popredný disident dramatik **Václav Havel**. (obr. 6) **V Bratislave vzniklo 20. novembra** podobné združenie **Verejnosť proti násiliu**. Študenti a umelci šli okamžite do tovární mobilizovať robotníkov a dosiahli úspech. Odpor voči komunistickému systému zjednotil všetkých ľudí bez ohľadu na ich rozdielne názory. **27. novembra sa konal dvojhodinový generálny štrajk** spojený s mohutnými demonštráciami. Pod dojmom štrajku komunisti súhlasili s rokovaniami s Občianskym fórom. **30. novembra parlament zrušil pod tlakom verejnosti článok ústavy, ktorý uzákoňoval vedúcu úlohu komunistickej strany**. Novembrové dni prešli bez krviprelievania, aj preto sa o nich hovorí ako o „**nežnej revolúcii**“. Začiatkom decembra sa otvorili hranice so západom, padla povestná **železná opona**. Po neúspešnom pokuse vymenovať novú vládu, stále prevažne z radov komunistov, **prezident Husák vymenoval v decembri vládu, v ktorej už boli profilujúci predstavitelia disentu** (**J. Černogurský, J. Dienstbier**). Krátko

Vypracované témy zo študentského portálu **ZONES.SK** – Zóny pre každého študenta

nato G. Husák rezignoval na post prezidenta. **Novým prezidentom sa stal 29. decembra Václav Havel. A. Dubček sa stal predsedom Národného zhromaždenia.**